

**ASPECTE DE APLICARE A TEORIEI INTELIGENȚELOR MULTIPLE IN
GRĂDINIȚELE INCLUZIVE**

Maria PERETEATCU, conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, R. Moldova

Abstract: The article addresses aspects of applying theories of multiple intelligence in inclusive kindergartens. The proposed methodology suggestions to be implemented by teachers will contribute to a differentiated and individualized education. The theory of multiple Intelligence makes an important contribution to child-centered education. Those interested will find in the article the teaching-learning algorithm based on Theory of Multiple Intelligence and practical tasks for the compartment „geometrical figures”.

Pedagogia contemporană încearcă să facă față noilor solicitări și probleme ale lumii moderne, aducând propuneri și soluții educative noi, multe dintre ele rămânând în fază de proiect, experimentală, observându-li-se efectele. Într-o lume a diversității, a multiculturalității și globalizării, a schimbărilor rapide care au loc în societate, cererea de educație este crescândă. În acest context, cresc exigențele pentru desfășurarea procesului de învățământ și pentru finalitățile acestuia, se accentuează complexitatea problematicii procesului de predare-învățare-evaluare precum și necesitatea de a apropia activitatea instructiv-educativă de cea de cercetare științifică. Cadrele didactice se confruntă așadar cu problema de a-i pregăti pe copii pentru a reuși, pentru a fi prosperi și productivi într-un viitor pe care nu-l putem prevedea în detaliu. Educatorii ar trebui să pună accentul pe învățarea activă, eficientă și formativă care ajută copiii să poată aplica cunoștințele asimilate în situații noi și să găsească mai ușor sensul informațiilor și ideilor cu care au de-a face.

Pedagogia individualizată pleacă de la ideea că fiecare copil în parte, cu nevoile și așteptările lui educaționale, ar putea fi asimilat cu o problemă, a cărei soluție nu poate fi căutată și găsită decât la el. Pentru a ajunge la soluția corectă, este necesar să se cunoască cât mai exact interesele, nevoile și așteptările copiilor, precum și profilul lor de inteligență, stilul de învățare sau combinația de stiluri de învățare, pe care le adoptă predominant. Cadrul didactic trebuie să găsească răspunsul cât mai exact la întrebarea „Pentru cine și pentru ce predau?”.

Educația și instrucția diferențiată presupune adaptarea învățării, a curriculumului (finalități, strategii, conținut, evaluare) la posibilitățile reale ale copiilor, inclusiv și a celor cu cerințe educative speciale (ceea ce pot să facă, fără sprijin sau ajutor), dar și la „zona proximei dezvoltări” (Vîgotski), adică la ceea ce ar putea face (eventual cu sprijin/ajutor din partea adultului), adaptarea la ritmul propriu de muncă, studiu, învățare, la capacitățile de înțelegere, raționare, gândire.

Una dintre posibilitățile de tratare diferențiată la grupă/clasă este proiectarea activităților de predare-învățare pe baza Teoriei Inteligențelor Multiple (TIM) propusă de Howard Gardner. Pornind de la premisa că „cultura noastră definește o inteligență deosebit de largă”, exprimată în cartea sa „Cadrele minții” (1983), autorul explică faptul că există cel puțin opt inteligențe de

bază, pe care le dețin toți oamenii, însă datorită variației genetice nu există două persoane care să aibă exact aceeași combinație a inteligențelor [4].

Conform Teoriei inteligențelor multiple, toți oamenii au cel puțin opt forme de inteligență, lingvistică, logico-matematică, muzicală, spațială, kinestezică, naturalistă, interpersonală și intrapersonală. Toți oamenii au aceste inteligențe. Dar, datorită variației genetice, nu există două persoane care să aibă exact aceeași combinație a inteligențelor. Așa cum toți arătăm diferit, avem personalități și temperamente diferite, avem și profile diferite ale inteligenței. Nu există doi indivizi, chiar doi gemeni, care să aibă exact aceeași combinație de inteligențe [2].

În concepția lui Gardner, capacitatea cognitivă a omului este descrisă printr-un ansamblu de abilități, talente, deprinderi mentale, pe care le numește „inteligențe” și le grupează în opt categorii. Toți indivizii normal dezvoltați posedă aceste opt inteligențe, dezvoltate într-o anumită măsură și care interacționează și se combină într-o manieră unică, singulară. Cele opt tipuri de inteligență se manifestă foarte rar în mod independent, ele acționând, practic, complementar, concurent, compensatoriu și coordonat în cazul unui anumit individ. Considerând că un individ reprezintă, practic, o „colecție de inteligențe”, Gardner susține că el poate să nu fie dotat cu o inteligență sau alta, dar combinația inteligențelor care îi este caracteristică îi permite să desfășoare cu succes activitățile specifice unui anumit domeniu [Ibidem].

Prin studiile sale, Gardner a susținut ideea că inteligența este determinată biopsihologic, ea fiind considerată o promisiune de potențial mare în dezvoltarea ei. Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească o inteligență sunt: să existe de la începuturile omenirii, să aibă o zonă de reprezentare/localizare pe creier, care să o activeze, și să dețină un sistem de expresie propriu (un cod specific de simbolizare - cuvinte, numere sau un limbaj specific).

Pedagogia bazată pe inteligențele multiple își propune să valorifice potențialul fiecărui individ. Aceasta presupune un curriculum ascuns, în sensul că obiectivele și conținuturile educaționale sunt aceleași pentru toți copiii, dar diferă tratamentul pedagogic aplicat acestora în vederea atingerii obiectivelor propuse și a asigurării egalității valorii formării. Se poate cuprinde și un curriculum predat, care însă are o pondere mai mică, accentul se pune pe propria activitate a copiilor. Cele mai frecvente **strategii de diferențiere a instruirii** întâlnite în practica educațională sunt:

- Selectarea, prelucrarea și transpunerea didactică a conținuturilor, prin apel la diferite combinații de inteligențe;
- Tratarea diferențiată a copiilor, funcție de potențialul propriu, de tipul/tipurile de inteligențe mai bine structurate în plan individual;

- Organizarea de activități de muncă personalizată independentă în grupă/clasă, funcție de profilul de inteligență al copiilor;
- Conceperea de teme pentru acasă funcție de preocupările, interesele, pasiunile, aptitudinile copiilor și de configurația profilului lor de inteligență;
- Realizarea unei evaluări continue și individuale, în care fiecare copil să aibă libertate de expresie, alegându-și, pentru formularea răspunsurilor, inteligența sau combinația de inteligențe adecvate propriei personalități [1].

O rețetă general valabilă nu există însă, cadrele didactice care doresc să predea în spiritul teoriei inteligențelor multiple pot să urmeze acești pași:

- Un prim pas care trebuie făcut este ***cunoașterea și identificarea capacităților/abilităților copiilor*** care le permit acestora să se remarce și care sunt proprii unui tip de inteligență dominant.

Acest lucru se poate realiza prin:

- realizarea de portofolii de observație a copiilor în timpul activităților, dar și în afara lor;
- stimularea copiilor pentru a-și exprima interesele;
- oferirea de ocazii/activități în care să-și demonstreze abilitățile.

Reamintim faptul că toți oamenii posedă într-o combinație unică cele opt inteligențe, într-un mod mai mult sau mai puțin evident. Majoritatea oamenilor au însă dezvoltate una, două sau chiar trei inteligențe.

- Al doilea pas: ***familiarizarea*** cu teoria inteligențelor multiple. Activitățile desfășurate în spiritul teoriei inteligențelor multiple se realizează treptat, în fiecare zi adăugând câte un element nou, menit să trezească interesele copiilor și să le descopere talentele. De asemenea, copiii pot fi stimulați periodic să expună felul în care și-au manifestat inteligențele în alte activități în afara grădiniței sau școlii.
- Al treilea pas: copiii trebuie ***să reflecte*** asupra propriilor potențialități/capacități, conștientizându-și combinația de inteligențe multiple;
- Al patrulea pas: copiii trebuie să dorească/să fie ***motivați*** să lucreze pentru a-și dezvolta inteligențele multiple;
- Al cincilea pas: cadrul didactic trebuie să ofere ***cadrul/ocaziile/opportunități*** în care copiii să-și poată manifesta și dezvolta inteligențele multiple. Copiii trebuie învățați să gândească ca un om de știință, ca un matematician, artist, istoric etc.

În scopul proiectării unei activități/lecții care să aibe la baza TIM, cadrul didactic poate mai întâi să-și răspundă la următoarele întrebări:

1. Ce obiective operaționale urmăresc să atingă copiii? (cognitive, afective, psihomotorii);
2. De ce este important pentru copii să studieze această temă? (utilitatea și aplicabilitatea conținuturilor);
3. Ce date au copiii despre tema pe care o propun? (cunoștințe anterioare, priceperi, deprinderi, abilități);
4. Cum pot să-i mobilizez pe copii să participe activ la această activitate/lecție? menținerea interesului și concentrarea atenției prin:
  - poezie, ghicitoare, anecdotă, întâmplare - pentru a stimula inteligența lingvistică;
  - planșe, scheme, hărți – pentru a stimula inteligența spațială;
  - joc didactic, studii de caz, probleme logice - pentru a stimula inteligența logico-matematică;
  - metode interactive - pentru a stimula inteligența socială;
  - chestionarul individual, autorefecție, jurnalul reflexiv - pentru a stimula inteligența intrapersonală;
  - muzică, cântec, melodie - pentru a stimula inteligența muzicală;
  - mimă, pantomimă - pentru a stimula inteligența kinestezică;
5. Ce legături pot stabili între tema pe care o predau și TIM? Mai precis:
  - Cum pot să folosesc cuvântul scris sau vorbit? - pentru a stimula inteligența lingvistică;
  - Cum pot evoca sentimente și amintiri personale? - pentru a stimula inteligența intrapersonală;
  - Cum pot motiva copiii să coopereze în învățare? - pentru a stimula inteligența socială;
  - Cum pot aduce natura în oră? - pentru a stimula inteligența naturalistă;
  - Cum pot mișca trupul și mâinile copiilor? - pentru a stimula inteligența kinestezică;
  - Cum pot folosi sunetul, muzica și ritmul în lecție? - pentru a stimula inteligența muzicală;
  - Cum pot să introduc calculele, logica, numerele, gândirea critică? - pentru a stimula inteligența logico-matematică;
  - Cum pot să folosesc materiale vizualele sau culoarea în oră? - pentru a stimula inteligența spațială;
6. Cum îi fac pe copii conștienți de progresele înregistrate? (prin evaluare formativă pentru a dezvolta capacitatea de autoevaluare)

7. Prin ce modalități vor demonstra copiii progresele personale (în termeni de cunoștințe, abilități)? (stabilirea de comun acord cu copiii a modalității de evaluare prin care vor putea demonstra cel mai bine ce au acumulat)
8. Cum voi continua să stimulez învățarea viitoare? (programe îmbunătățite de progres sau de compensare)

Ținând cont de teoria inteligențelor multiple, nu vom schimba ceea ce avem de predat, ci doar să schimbăm modul în care lucrăm cu copiii, strategia de predare care să permită copiilor să își demonstreze modalitățile multiple de a înțelege și valoriza propria lor unicitate. Condiția de bază în abordarea strategică a activității este folosirea diversificată a instrucțiunilor. Bineînțeles, nu orice activitate permite abordarea tuturor formelor de inteligență, dar într-o anumită perioadă să încercăm să le abordăm pe toate.

Descrierea implementării inteligențelor multiple în practica educațională în grădinița incluzivă:

1. Am studiat profilul de inteligență al fiecărui copil prin instrumentele nominalizate mai sus. Din 25 de copii din grupa pregătitoare am constatat următoarele: *Inteligența verbal-lingvistică* au 5 copii – un copil este cu cerințe educative speciale, *Inteligența logico-matematică* – 4 copii, *Inteligența muzical-ritmică* – 5 copii dintre care unul este cu Sindromul Down, *Inteligența vizual-spațială* – 3 copii, *Inteligența corporal-chinestezică* – 3 copii, *inteligență naturalistă* – 2 copii, din ei unul este cu CES, *inteligență interpersonală* – 3 copii.

2. Diferențierea strategiilor de instruire. Pentru explorarea fiecărui tip de inteligență am elaborat diverse sarcini:

Inteligența verbal-lingvistică

- Să completeze problemele în versuri cu rimă potrivită
- Să compună numărători etc.

Inteligența logico-matematică

- Să formuleze concluzii
- Să verifice calculele colegilor
- Să efectueze calcule orale
- Să reformuleze întrebarea problemei

Inteligența muzical-ritmică

- Să alcătuiască melodia unei probleme în versuri
- Să ritmeze o numărătoare
- Să memoreze conținutul matematic prin cântec

- Să organizeze pauza muzicală

Inteligența vizual-spațială

- Să creeze un ornament din cifrele studiate
- Să construiască obiecte din corpuri geometrice
- Să asambleze o imagine din figuri geometrice
- Să restabilească vizual o imagine din puzzle

Inteligența naturalistă

- Să cerceteze câte picioare are furnica / buburuza / greierașul... Câte petale are macul, liliacul... Câți ani trăiește calul, țestoasa, câinele... Ce greutate poate avea pisica, găina.
- Să folosească datele obținute în formularea problemelor

Inteligența corporal-chinestezică

- Să dramatizeze o problemă
- Să mimeze o situație matematică
- Să imite imaginea unei cifre

Inteligența interpersonală

- Să realizeze un interviu cu colegii
- Să medieze activitatea în grup
- Să improvizeze o discuție dintre 2 mărimi

3. Criterii de repartizare a sarcinilor de lucru: în grup / individual

- gruparea copiilor după tipul de inteligență predominant și rezolvarea sarcinilor ce solicită manifestarea unui anumit tip de inteligență
- gruparea aleatoare a copiilor și rezolvarea unei și aceleiași sarcini de lucru care permite implicarea copiilor în funcție de inteligența ce o posedă.
- activitate frontală cu grupa și propunerea diverselor sarcini de lucru în rezolvare cărora sunt solicitate anumite tipuri de inteligență
- propunerea unei sarcini complexe de lucru pentru fiecare copil în rezolvarea căreia sunt solicitate mai multe tipuri de inteligență
- trecerea fiecărui grup prin toate tipurile de centre de activitate.

4. Locul explorării multiplelor inteligențe: din experiența cadrelor didactice s-a constatat că instruirea bazată pe multiple inteligențe se poate realiza la orice secvență a activității/lecției.

Este importantă adaptarea strategiilor didactice de predare, învățare și evaluare la stilului de învățare al copiilor pentru a obține performanțele dorite. Gardner, prin teoria sa, promovează concepția conform căreia cadrele didactice trebuie să-și adapteze stilul de predare la stilul de

învățare al copiilor. Predarea-învățarea adecvată la punctele forte ale copilului conduce la atingerea dezideratelor într-un mod plăcut și ușor. „Copiii pot învăța orice dacă materia este abordată prin metode compatibile cu elementele forte ale stilului lor de învățare; aceiași elevi înregistrează eșecuri când materia este abordată după metode incompatibile cu elementele lor forte” [3, p. 18]. Prin aplicarea teoriei inteligențelor multiple în procesul de învățământ, curriculum-ul se organizează în jurul celor opt abilități: lingvistică, logico- matematică, corporal-kinestezică, spațială, muzicală, naturalistă, interpersonală și intrapersonală [2].

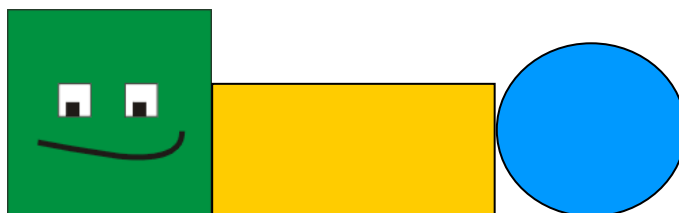
Valorificarea inteligențelor multiple în predarea conceptelor geometrice în instituțiile preșcolare incluzive. În cadrul activităților cu conținut geometric, cadrul didactic poate valorifica cele opt inteligențe multiple ale copiilor săi folosind strategii didactice diferențiate. Propunem un exemplu de aplicare a teoriei inteligențelor multiple la grupa pregătitoare în cadrul activităților cu subiectul „Figuri geometrice”. În prealabil, colectivul grupei este împărțit în grupe în funcție de inteligența predominantă; se poate opta pentru o parte din tipurile de inteligențe. Fiecare grupă primește cartonașul cu numele echipei și i se va explica sarcina/sarcinile pe care le are de îndeplinit.

Grupa nr. 1: Inteligența logico-matematică

- să recunoască figurile geometrice dintr-un desen dat sau o imagine dată;
- să numere figurile geometrice indicate introducând datele într-un tabel;
- să identifice interiorul și exteriorul unei figuri geometrice, efectuând operațiile matematice după reguli date;

Grupa nr. 2: Inteligența verbal-lingvistică

- să compună o poezie/un cvintet cu titlul *Figurile geometrice*; sau
- să redacteze un text cu titlul *Lumea figurilor geometrice*.
- personalizează și tu figurile geometrice, ce nume le-ai da?

Grupa nr. 3: Inteligența spațial-vizuală

- să construiască o lucrare după o temă dată folosind tehnica Origami (*Bărcuța*) sau Tangram (*Pisicuța, casa, omulețul etc.*);

- să deseneze un animal/copil folosind cât mai multe figuri geometrice învățate;

Grupa nr. 4: Inteligența muzicală-ritmică

- să interpreteze un cântec despre figuri geometrice;
- să compună și să interpreteze o melodie potrivită unor versuri date.

Grupa nr. 5: Inteligența naturalistă

- să deseneze un peisaj folosind cât mai multe figuri geometrice învățate.

Grupa nr. 6: Inteligența corporal-kinestezică

- să mimeze diverse figuri geometrice luate individual sau în succesiuni de figuri ori asocieri ale acestora după reguli stabilite;
- să realizeze o scenetă fără cuvinte, mimând diverse figuri geometrice;

Grupa nr. 7: Inteligența interpersonală

- să întocmească o listă cu posibile întrebări referitoare la subiectul *Figuri geometrice* pentru a fi adresate colegilor în cadrul unui concurs de genul „Cine știe, câștigă!”, dacă este posibil;
- să realizeze un interviu cu un interlocutor despre figurile geometrice învățate;
- *Rezolvă cerința:* Într-o lume fără cercuri, TU ești avocatul cercului și trebuie să găsești argumente pentru ca cercul să fie acceptat în această lume.

Grupa nr. 8: Inteligența intrapersonală

- Imaginează-ți că ești un constructor de jucării din lemn pentru copii. Spune de ce este important să cunoști figurile geometrice în acest domeniu.

Valorificând aceste tipuri de inteligențe în grupa incluzivă, fiecare copil a conștientizat punctele tari și slabe pe care le posedă, a încercat să le fructifice pe cele tari și să le îmbunătățească pe cele slabe. În același timp copiii vor înțelege că lucrând individual sau în echipă, pot obține rezultate maxime, valorificând tot ceea ce pot ei oferi mai bun.

Teoria lui Gardner cu privire la inteligențele multiple poate fi baza unei metode de receptare a cunoștințelor din mai multe domenii, cele opt inteligențe găsite de el fiind punctele de plecare în asimilarea informațiilor dorite. Cunoscând profilul de inteligență al copiilor, punctele „tari” și cele „slabe”, am stabilit cu ușurință strategiile didactice de diferențiere și individualizare. Am dat sarcini de lucru diferite pentru cele opt tipuri de inteligență, care au dus la obținerea performanțelor de către majoritatea copiilor. Am acoperit prin instrucțiuni variate cât mai multe tipuri de inteligență.

După realizarea sarcinilor fiecare copil iese îmbogățit cu cunoștințe și spiritual, cu un orizont de cunoaștere mai larg, capabil să cunoască și să se cunoască mai profund. A proiecta și

realiza activități având în vedere inteligențele dominante ale copiilor sunt subiecte de mare interes științific de specialitate, psihopedagogic și metodic pentru toate cadrele didactice de la diverse trepte ale învățământului.

Referințe bibliografice:

1. CREȚU, C. *Curriculum diferențiat și personalizat*. Iași: Polirom, 1998. ISBN 973-683-010-1
2. GARDNER, H. *Inteligențe multiple. Noi orizonturi*. București: Sigma, 2006. 318 p., ISBN 978-973-649-320-1
3. GARDNER, H. *Mintea disciplinată*. București: Sigma, 2005. 320 p. ISBN 973-649-117-X
4. GARDNER, H. *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books. 1983. ISBN 0-7876-4786-1